

Lisans Tezi

Augustinus'un Tanrı Anlayışı

Ahmet Çağırıcı

FELSEFE BÖLÜMÜ
29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul
Mayıs 2014

AUGUSTİNUS'UN TANRI ANLAYIŞI

Ahmet Çağırıcı

Danışman: Doç. Dr. Aydın Topaloğlu

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Lisans Bitirme Tezi Yönetmeliği Uyarınca

Felsefe

LİSANS BİTİRME TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ahmet Çağırıcı

30.05.2014

ÖZET

Bu çalışmamızda Hristiyan teolojisinin en önemli isimlerinden birisi olan Aziz Augustinus'un "Tanrı" meselesini nasıl irdeleyip açıkladığı, bu açıklamaları yaparken de Augustinus'un nasıl bir Tanrı tarifi yaptığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Giriş kısmında dünya üzerinde şimdiye kadar yaşanmış ve hala yaşanan tüm dinlerin ortak özelliği olan "Tanrı" ihtiyacından ve bu dinlerin mensubu olan insanların neden bir Tanrı'ya ihtiyaç duyduklarından bahsettik.

Birinci bölümde, Hristiyanlık dininin en büyük savunucusu olan Augustinus'un fikirlerini daha iyi anlayabilmemiz için gerekli olduğunu düşündüğümüz hayatından ve eserlerinden bahsettik. Eserlerini neden ve ne şekilde kaleme aldığını anlatarak, bu sayede bu fikirlerin nasıl bir ortamda ve ne şekilde geliştiğini görüp yorumlarımızı tıpkı Augustinus gibi düşünerek yapabilmeyi amaçladık.

İkinci bölümde, Augustinus'un Tanrı kavramını nasıl ele aldığından ve Tanrı'nın niteliklerinden kısaca bahsettik. Bu şekilde Augustinus'un nasıl bir Tanrı tarifi yaptığını izah etmeye çalıştık.

Üçüncü ve son bölümde ise Tanrı'yı nasıl bilebileceğimizi ve Tanrı'yı nasıl bildiğimizi incelerken kısaca Augustinus'un "bilgi" meselesini de inceledik. Bu sayede Tanrı'yı nasıl bilebilirizin cevabını aradık. Tanrı ile dünya arasındaki ilişkiden de kısaca bahsettikten sonra, ayrıca bu bölümde Tanrı'nın genel, kozmolojik, nizam ve gaye, dini tecrüne kanıtlamalarından da bahsederek, Augustinus'un Tanrı'yı nasıl delillendirdiğini gördük.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Hristiyan, Pagan, Skolastik, Teoloji, Teslis, Epistemoloji

ABSTRACT

This study aims to present how St. Augustine, as a prominent figure in Christian Theology, deals with the issue of God and also what kind of account he proposes in understanding God.

In the introduction section, we mention the need of believing God which is the common feature of all existed and existing religions. And we also make some points about why followers of those religions need the belief of God.

In the first part, we briefly touch upon the life and works of St. Augustine which is required for a much better understanding of his ideas on God. By mentioning the ways in which he produces his works, we aim to shed some light on the conditions his ideas has flourished.

In the second part, we talk about how he conceptualizes the God as an idea and the features he attributes to the God

In the last part, we examine how can we know God, and in doing so, we pay attention to the issue of ‘knowledge’ in St. Augustine’s account. After briefly mentioning the relation between God and the universe, we examine how he gives evidence to the existence of God with respect to proofs derived from cosmology, religious experience as well as the order and design of the universe.

Keywords: God, Christian, Pagan, Scholastic, Theology, Trinity, Epistemology

ÖNSÖZ

Felsefenin ne zaman başladığı sorusuna “ilk insanla beraber” cevabını vermemiz çok da abes olmayacaktır. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu alanda her zaman en çok tartışılan konular arasında şüphesiz ki “Tanrı” meselesi en üst sıralardadır. Varlık ve metafizik tartışmaları arasında, bilgi ve onu edinmemiz ile alakalı olarak Tanrı meselesini ele alan en önemli düşünürlerden biri de Augustinus’tur.

Hristiyanlığın en önemli isimlerinden biri olan Augustinus, teoloji ile birlikte yürüttüğü felsefesinde bu başlık altında birçok çalışmada bulunmuş ve iyice irdelemiştir. Bizim açımızdan da bu Ortaçağın, tabiri caizse felsefenin biraz karanlık kalmış döneminin içinde bu çalışmayı yürüten ünlü Kilise Babası’nın düşüncelerini incelemek önemli bir başlangıç olmuştur.

Aziz Augustinus felsefe ve dini, Platoncu-Yeni Platoncu bilgilerle uzlaştırmaya çalışmış ve bolca etkilendiği bu düşünceler çerçevesinde Hristiyanlığı temellendirmeye çalışmıştı. Bilindiği gibi kutsal kitapların sistematik bir şekilde teoloji yapmaması, bu alan ile ilgilenen düşünürlerin bu kitaplarda yapılan teolojiyi kendi inanışları ve içersinde bulundukları dönemin de etkisiyle yorumlayıp sistematik bir şekle getirmeleri Augustinus’u da aynı şekilde etkileyip, aynı şekilde teolojisini sistematik hale getirip onu savunmasını sağlamıştır.

Batıda ve özellikle Hristiyanlık dininin yoğun yaşandığı ülkelerde hakkında bir çok bilimsel araştırmalar yapılan, çeşitli incelemelerinin kaleme alındığı ve eserlerinin pek çok dile çevrildiği Augustinus’un, teolojisi ve eserleri hakkında malesef ülkemizde ve dilimizde çok az kaynak vardır. Hristiyan olduktan sonraki hayatının çok büyük bir kısmını düşüncelerini yazmaya ayırmış olan Augustinus’un eserlerinin Türkçeye çevrilmemiş olması, bizim için bir talihsizlik olmuştur.

Tez konumun seçiminden çalışmamı sonuçlandırıncaya kadar ilgilerini, yardımlarını esirgemeyen ve yol gösterici katkılarını sunan danışman hocam Doç. Dr. Aydın Topaloğlu başta olmak üzere İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim görevlilerine, çalışmam süresince dualarını eksik etmeyen annem ve babama, tez dönemim boyunca tüm yardımları için Melike Bursa'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

ST. AURELIUS AUGUSTİNUS.....	3
1.1. Hayatı.....	4
1.2. Eserleri.....	7
1.2.a. İtiraflar.....	7
1.2.b. Tanrı Devleti.....	8
1.2.c. Diğer Eserleri.....	9

2. BÖLÜM

AUGUSTINUS'TA TANRI.....	11
2.1. Tanrı Problemi ve Tanrı'nın Mahiyeti.....	12
2.2. Tanrı'nın Nitelikleri.....	13
2.2.a. Varlık	13
2.2.b. Hakikat	16
2.2.c. Değişmezlik.....	17
2.2.d. Ezelilik.....	18
2.2.e. Basitlik.....	19
2.2.f. İfade Edilememezlik.....	19
2.2.g. İyilik.....	20
2.2.h. Hikmet.....	21
2.2.i. Sevgi (Aşk).....	22
2.2.j. Mutlak Kudret ve İrade Olması.....	23
2.2.k. Teslis (Üçleme).....	24

3. BÖLÜM

TANRI’NIN BİLİNMESİ.....	26
3.1. Augustinus’ta Bilgi.....	26
3.2. Tanrı’nın Bilinmesi.....	27
3.3. Tanrı - Evren İlişkisi.....	30
3.4. Tanrı Kanıtlaması.....	31
3.4.a. Genel Kanıt.....	31
3.4.b. Kozmolojik Kanıt.....	31
3.4.c. Nizam ve Gaye Kanıtı.....	33
3.4.d. Dini Tecrübe Kanıtı.....	35
SONUÇ.....	38
KAYNAKÇA.....	39

GİRİŞ

Tarih boyunca çeşitli tapınaklar, mabedler inşa edildiği ve kutsal sayılan yerlerin olduğu görülür. Bunun sebebi insanların her zaman yüce bir güce ve bir yaratıcıya duyduğu inançtır. Ne kadar eskiye gidilirse gidilsin, bu hissedilen inanç görülür ve herhangi bir dini inançtan yoksun toplum görülemez. Bu durum, din gerçekliğinin insanlık tarihi kadar eski olduğunun bir delilidir. Bu açıdan dini duygu ve düşüncelerin insanlık ile aynı yaşta olduğunu söylememiz hiç de yanlış olmayacaktır. Farklı tanrılara inanma veya farklı inanış şekilleri görülse de ortak olan bir şey vardır ki o da insanların her zaman bir şeye inandığıdır.

İnsanların hayatının tamamını kuşatarak onlarla iç içe bulunan din olgusu, insanlık tarihinde çok çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde inananı kalmamış veya şu ana kadar hala canlı kalan ve inanan sayısını arttıran dinler arasında, birbirlerinden tamamen farklı ve tezat veya birbirine çok benzeyen yönleri sahip dinler vardır. Ayrıca bazı dinlerin önderleri veya teologları, yorumlarıyla dinlerinin diğerlerinden ayrı bir yapı oluşturmalarına katkıda bulunmuşlardır.

Her din, mensuplarına dinsel bir aidiyet bilinci uyandırmak amacıyla kendilerine ait bir takım kural ve kaideleri içerir. İçerdiği öğretiler vasıtasıyla inananlarından bu öğretilere uymasını ister. Diğer yandan da insanlar üzerinde sosyal, kültürel, ahlaki ve bir çok yönde yönlendirici etkiye sahiptirler. Bu dinler ve etkilerinin sonucu olarak da en önemli başlık Tanrı'dır. İnsanlar, din vasıtasıyla inanmış oldukları olağanüstü, yüce ve kudretli bir yaratıcının varlığına inanırlar. Özetle söyleyecek olursak; din, insanlar

zerinde gerek maddi gerekse de manevi yönden büyük bir öneme sahiptir. Her dinin ortak bir yönü varsa bu da en temelde bir Tanrı anlayışıdır.

1. BÖLÜM

ST. AURELIUS AUGUSTINUS

Erken dönem Hristiyan düşüncesinin en önemli temsilcilerinden biri şüphesiz ki Aziz Augustinus'tur. Batı felsefesi tarihi açısından da Augustinus çeşitli yönlerden önemlidir. Hatta öyle ki batı düşüncesinde bazı konularda bir ilktir.

İtiraflar (Confessions) adlı eseri ile Batı literatüründe ilk kez bir otobiyografi eseri koyması Augustinus'u önemli bir noktaya koyar. Ayrıca yine Augustinus Batı entelektüel tarihinde insanı anlamak için esas olarak içe bakış (introspection) yöntemini kullanan ilk filozoftur.¹ Augustinus'un bunlardan çok daha önemli olan tarafı ise Yunan felsefesi ile Hristiyanlık arasında gerçekleştirdiği sentezdir. Daha önce Justinus, Clemens, Origenes gibi Kilise Babalarının yapmak isteyip de tam manası ile gerçekleştiremediği bu sentezi Augustinus en üst noktaya taşımıştır.

Bu yönüyle Augustinus Antik Yunan felsefesi ile Hristiyan Ortaçağ Skolastik felsefesi arasında bir köprü inşa etmiş denilebilir. Bu iki dönem arasında bir geçiş sağlar. Ayrıca Augustinus geliştirmiş olduğu öğretileri ile Hristiyan düşüncesine uzunca bir süre ele alacağı belli başlı sorunları ve bunların çözümlerini verir.

Augustinus'un en temel yanlarından biri bu sentezi sağlarken felsefeyi Hristiyanlığa değil de Hristiyanlığı felsefeye eklemiş olmasıdır. Yani Hristiyanlığı

¹ Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Cilt 5, s. 348

felsefeleştirmiştir. Etkilendiği kişiler olan Platon ve Aziz Pavlus'u ele alırken de ön planda tuttuğu kişi her zaman Aziz Pavlus olmuştur.²

1.1. Hayatı

Aurelius Augustinus M.S. 354'te Roma egemenliğindeki Afrika'da, Numidia (Cezayir) yakınlarındaki Tagaste şehrinde doğmuştur.³ *İtiraf*lar adlı eserinden öğrendiğimize göre Pagan bir baba ile Hristiyan bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldiği bu şehirde ilk öğrenimini gerçekleştirmiştir. Yaşamını ve Tanrı ile olan ilişkilerini kaleme aldığı bu eserinde çocukluğunu da son derece detaylı anlatan Augustinus, okuldaki derslerinden daha çok oyunların kendisine ilginç geldiğini, öğretim programında yer alan aritmetik ve gramer ile ilgilenmediğini söylemiştir. Başlangıçta Hristiyan öğretilerini de hiç beğenmeyen ve kabul etmeyen Augustinus, son derece hareketli bir gençlik dönemi geçirmiştir.

Babası tarafından eğitim amacıyla Kartaca'ya gönderilen Augustinus, burada Romalı gençlerin aldığı geleneksel eğitimleri almıştır. Latin dili-edebiyatı ve Latin retoriği içerikli bu eğitimi esnasında yine Augustinus'un dünya zevklerine aşırı düşkün fakat bir yandan da ruhsal yönü ile huzursuz bir hayat yaşadığını belirten Augustinus bir yandan da evrende kötünün varlığı hakkında açıklamalar aramaktadır.

Henüz 17 yaşındayken Cicero'nun bugün sadece bazı parçaları günümüze ulaşmış olan *Felsefeye Teşvik (Hortensius)* adlı ünlü diyaloguyla karşılaşır. Bu eser

² Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Cilt 5, s. 350

³ Çötüksöken-Babür, *Metinlerle Ortaçağda Felsefe*, s. 50

Augustinus'ta felsefeye karşı büyük bir ilgi uyandırır. Aradığı, peşinden koştuğu şeyin “ezeli-ebedi, ölümsüz bilgelik” olduğunu farkederek.⁴

İyi bir Tanrı tarafında yaratılmış olduğu söylenen evrende kötülüğün nasıl var olduğu sorusunun cevabını arayan Augustinus, bir dönem bu soruya bir tez geliştirmiş olan Manikeistler ile birlikte olur. Tanrı'nın belli bir kütlesi ve uzuvları olduğu fikrine sahip olan Augustinus, yaklaşık iki yıl kadar Manicilerin tezini kabullenir ve Hristiyanlığa karşı da savaşıır. Daha sonra günlük yaşamda ve uygulamada Manicilerin yanlış bir tutum içinde olduklarını düşündüğünden bu mezhepten ayrılır ve Romaya giderek burada retorik dersleri almaya başlar.

Platonus'un *Ennead*'lerini okuması, onun gerçek metafizik sorularla karşılaşmasını sağlamış ve maddesiz varlık kavramına da bu eserden öğrendiği görüşler sayesinde ulaşmıştır. Öteden beri kafasını meşgul eden kötülüğün varlığı sorunu da Yeni Platonculuğun katkılarıyla berraklığa kavuşmuştur. Nihayet 386 yılında Milano'da tanıştığı başpiskopos Ambrosius'un etkisiyle Hristiyan olmuş ve 387 yılında vaftiz töreni yapılmıştır.⁵

Augustinus'un asıl entelektüel hayat hikayesi Hristiyanlığı seçtiği andan sonra başlamaktadır. 388'de doğduğu şehir olan Tagaste'ye dönen Augustinus artık tam bir katoliktir ve bundan sonraki tüm enerjisini ve yeteneklerini bu yönde kullanacaktır.

⁴ Augustinus, *İtiraflar*, s. 80

⁵ Çötüksöken-Babür, *Metinlerle Ortaçağda Felsefe*, s. 52

Teknik düzeyi oldukça yüksek olan bir felsefe sergilemekle birlikte “Anlayabilmek için inanıyorum” anlayışıyla felsefeyi dine tabi kılmıştır.⁶

Hristiyan olduktan sonra *İtiraflar* adlı eserini yazmaya başlayan Augustinus, kendisi gibi inanmış arkadaşları ile manastır hayatı yaşamaya başlar. Vizigotların Roma kentini ele geçirip yağmalamasından sonra da diğer önemli eseri olan *Tanrı Devleti*’ni kaleme alır. Bu eseri yazmasının en önemli sebebi ise yaklaşık bin yıldan beri eski pagan tanrılarının koruması altında varlığını sürdürüldüğüne inanılan Roma Devleti’nin yıkılışını bu geleneksel tanrıların terkedilip Hristiyanlığın yayılmasına bağlayan bir akımın ortaya çıkmış olmasıdır. Ömrünün büyük bir kısmını Hristiyanlığı savunmak üzere yaşayan Augustinus da bu suçlamaları reddetmiştir.

Roma hala Vizigotların istilasındayken ve Augustinus’un da yaşadığı Hippo şehri kuşatma halindeyken Augustinus burada, M.S. 430 yılında ölür.⁷

Üzerinde Platon ve Plotinus’un büyük etkisi olan Augustinus’un eserleri hem felsefi hem de tanrıbilimsel düşünceleri içerir. Bunlar içinde en önemlileri daha önce de kısaca bahsettiğimiz *İtiraflar* ve *Tanrı Devleti*’dir. Sayıları yüzlerce hesaplanan irili ufaklı yazıları mevcuttur. Büyük bir kısmı Hristiyan dogmaları, pratikleri üzerinedir. Bizim de Augustinus’la ilgili olarak temel alacağımız eserler yukarıda bahsettiğimiz iki büyük eser olacaktır.

⁶ Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, s. 93

⁷ Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Cilt 5, s. 356

1.2. Eserleri

1.2.a. *İtiraflar*

Augustinus'un "*İtiraflar*" adlı eserinde en iyi şekilde hayatını öğrenebiliriz. Çünkü Batı litaretüründe bir ilk olma özelliği taşıyan bu otobiyografi, onun Hristiyan olana kadar süregelen hayat hikayesini kendi yorumuyla kaleme aldığı bir eserdir. M.S. 400 yılında oluşturulan bu eser 13 Kitap'tan oluşur ve ilk dokuz Kitap'ta Hristiyan olana kadar olan yaşadığı hayatı detaylı bir şekilde anlatır. Nasıl Hristiyan olduğunu ve neden olduğunu da detaylı bir şekilde ifade eden Augustinus, bundan sonraki kısımlarda yani son dört Kitap'ta ise zaman, bellek, inayet gibi konuları ele alır.

Augustinus, Cicero'nun Hortensius adlı eserini okuduktan sonra kendisinde uyanan yüce duyguları çözümleyip aydınlatmaya çalışır. Bu eserde pişmanlıklarını, ümitlerini ve gerçeği bulana kadar çektiği ızdırabın derin bir ruh tahlilini yapar. Hayatının geçmişinde kalan günahlardan dolayı tövbe ederken bir yandan da tövbe edebildiği ve gerçeği bulduğu için de şükreder.

Augustinus'un bu eserini kaleme almasının en büyük sebebi ise kendi kurtuluş hikayesini ve günahlarını anlatıp Tanrı'dan af dilerken aynı zamanda bu eseri okuyacak kişilerinde gerçeğin farkına varması ve kurtuluşa ermesidir. Yani aynı zamanda hem kendisi için kaleme alırken bu eseri bir yandan da diğer insanlara inandığı doğruyu ispatlarıyla göstermek istemesidir. Her defasında daha çok bir teolog olduğunu söylediğimiz Augustinus, bu kitabındaki diliyle felsefi tahliller yapmış ve araç olarak felsefeyi kullanmıştır.

1.2.b. Tanrı Devleti (*De Civitas Dei*)

Augustinus'un en önemli ikinci eseri olan “*Tanrı Devleti*” yirmi iki bölümden oluşan bir eserdir. Bu eserin kaleme alınmasının asıl sebebi Roma Devleti'nin yaşadığı istila ve yağmalama olmuştur diyebiliriz. Vizigotlar tarafından yapılan bu istila ve yağmalama, daha önce kutsal tanrılar tarafından korunduğuna inanılan Roma'nın Hristiyanlığı kabul ettikten sonra, tanrıların lanetine uğrayarak cezalandırıldığı düşünülmüştü. Şüphesiz ki bu düşüncenin oluşturduğu akım Hristiyanlık için bir tehdit olacaktı. İşte tam da bu sebeple Augustinus, bu tehditi bertaraf etmek ve bu tehdidi oluşturan iddiaları çürütmek için eline kalemini alarak bu eseri oluşturmuştur.

M.S. 413-426 yılları arasında yazılmış olan Tanrı Devleti, insanlık tarihinin ana hatlarını çizmek istemiş ve insanlık tarihini de Asli Günah'a kadar, Asli Günah'tan Kilise kurulana kadar ve Kilise'nin kuruluşundan kıyamete kadar olmak üzere üç ana bölüme ayırmıştır. Bu üç ana bölümü daha sonra insanlık tarihi içinde altı farklı bölüme ayıran Augustinus, burada insanlık tarihinin tamamen tahlilini yapmış ve tarih felsefesi için de bir örnek oluşturmuştur diyebiliriz.

Tanrı Devleti'ne göre alemin evrim kanunu, Tanrı iradesiyle önceden tespit edilmiştir. İlk Günahın başlangıcından beri ruh ile beden, yani tinsel ve tensel egemenlik birbiriyle savaş halindedir.⁸ Yeryüzü asli günahın cezasının verildiği yerdir. Tanrı Devleti, idesi bakımından gelecekteki Tanrı Ülkesi'nin bütün yurttaşlarından kurulacaktır. Buna karşın Yeryüzü Devleti, Tanrı'nın aşağıladığı ve kendi çaplarında

⁸ Augustinus, *City of God*, s. 422

mutlu olduklarını sandıkları aciz insanlardan oluşacaktır.⁹ Yeryüzünde gelip geçen insanlık tarihi de, Tanrı Devleti ile Şeytan Devleti'nin git gide birbirlerinden ayrılmalarını sağlayan süreci gösterir.¹⁰ Yine Tanrı Devleti'ne göre Dünya'nın sonunda Tanrı'nın Adalet Divanı kurulacak ve Kutsal Mahkeme tüm insanlar için yargıda bulunacaktır. Bu karar sonucunda bir yanda Tanrı'ya iman edenler Kutsal Devlet'i kuracaklar öte yandan ise lanetlenmiş insanlar, içinde sonu olmayan bir huzursuzluğun ve talihsizliğin hakim olacağı kötülük ve lanetlenmişliği ifade eden Şeytan'ın Devlet'ini oluşturacaklardır.¹¹ Bu iki devletin ayrılması insanlık tarihinin artık sonunun geldiğinin bir sembolü sayılacaktır. Ancak, bu dünya durdukça bu iki devlet tam ve açık bir şekilde biri ötekinden ayrılmamış olduğundan, biri ötekine girmiş durumda olacaklardır.

Tanrı Devleti'nin yeryüzündeki temsilcisi Kilisedir. Bu düşüncesi ile Augustinus Hristiyan Kilisesi'nin anlam ve görevini teorik olarak temellendirmektedir. Nitekim bu düşünceyi benimseyen Ortaçağ Hristiyan Kilisesi kendini Tanrı'nın temsilcisi saymış, kendisine Tanrı sözü ile Tanrısal inayeti bu dünyada yönetmek görevinin verilmiş olduğuna inanmıştır.¹²

⁹ Augustinus, *City of God*, s. 477

¹⁰ Gökberk, *Felsefe Tarihi*, s. 138

¹¹ Augustinus, *City of God*, s. 344

¹² Gökberk, *Felsefe Tarihi*, s. 138

1.2.c. Diğer Eserleri

Augustinus'un yukarıdaki eserlerinin dışında Hristiyan Kilisesinin daha sonra kendisine ilke edineceği ve herkesce kabul edilecek olan Teslis anlayışı üzerine *Teslis Üzerine (De Trinitate)*, Mutlak Kudreti iyiliği ile dünyada var olan mevcut kötülüğün arasında görülen çelişkinin mantıklı bir açıklamasını yaptığı *Özgür İrade Üzerine (De Libero Arbitrio)*, bir zamanlar kendisinin de içlerinde bulunduğunu söylediğimiz şüpheciliğe karşı sert bir savaş niteliğinde kaleme aldığı *Akademyalara Karşı (Contra Academicos)* ve bir Hristiyana gerçek imanı tatmanın yollarını gösterdiği *Hristiyanlık Doktrini Üzerine (On The Christian Doctrine)* isimli eserleri mevcuttur.

İrili ufaklı bir çok yazılı metni bulunan Augustinus'un eserlerinin büyük bir kısmı günümüze kadar bir şekilde ulaşmış olsa da bunlardan sadece *İtirafı* adlı eseri Türkçeye tercüme edilmiştir.

2. BÖLÜM

AUGUSTUNUS'TA TANRI

Hakikati arayan, fakat onu bulamayan insanın mutlu olamayacağını söyleyen ve kendi kişisel hayatında kuşkuculuğun yarattığı belirsizlik, sallantı ve acılardan çok muzdarip olan¹³ Augustinus, Tanrı problemiyle de çok fazla uğraşmıştır. Varlık kavramının en genel ve en temel kavram olduğunu düşünen Augustinus da bu sebeple tanrısal varlık üzerine çalışmalarda bulunur.

Antik Yunan felsefesinde yaratıcı tanrı kavramı düşünülmemiştir. Bunun asıl sebeplerinden biri belki de en önemlisi Yunan çok tanrılı dininde kendilerine inananın mümin yani iman sahibi veya inanmayanların da kafir ya da imansız olarak adlandırılacakları belirlenmiş bir din grupları yoktu. Bunun yanında Hristiyanlıktaki kilise veya bunların temsilcisi olan ruhbanlara da rastlanmazdı. Bu sebeple Augustinus'da Hristiyanlık ile felsefedeki Tanrı anlayışının kesişimi önemli hale gelmiştir. Özetle diyebiliriz ki “Tanrı’nın ilk adı Varlık’tır ve bu varlığın ne düşüncesi, ne iradesi ne de kudretini reddemeyiz. Oysa bu sıfatların tümü Aristoteles’in Tanrı’sında yoktur.”¹⁴

Augustinus’ta Tanrı, var olan her şeyin ilk, tek ve evrensel nedeni olan her şeyin üstünde mutlak olan bir varlıktır. Bu sebeple de Augustinus Tanrı’yı bütün mahiyetiyle değil de, sınırlı olan dilimiz ile anlatmanın mümkün olmadığından bahseder.

¹³ Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, s. 94

¹⁴ Özcan, *Augustinus’ta Tanrı ve Yaratma*, s. 42

Augustinus'a göre Tanrı, ne kadar göz kapanırsa kapansın, insanın görmezlik edemeyeceği "bizatihi Gerçek'tir".¹⁵ Tanrı varlıkların kaynağı olan Varlık'tır. Yani Tanrı, hem bir kavram realitesi hem de dışarda fiilleri olan, kendi tarzında bir realitedir.¹⁶

2.1. Tanrı Problemi ve Tanrı'nın Mahiyeti

Augustinus bütünüyle sözlük anlamına bağlı bir yorumu asla kabul etmez. Musa'ya inen metinler kısa olmasına rağmen her daim güncel kalabilen ve her ihtiyaç duyulduğunda gerekli ihamı alınabilen metinlerdir. *İtiraflar'da* XXII. kitapta söylemesi de bunun bir kanıtı sayılabilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Platon'un etkisinde kalan Augustinus, manevi olanla maddi olan arasında kesin bir ayırım yapmıştır. Buna paralel olarak Augustinus'a göre insan ruhi içkinlikten veya soyut aşkınlıktan birini seçmek zorunda değildir. Çünkü Augustinus'a göre Tanrı, yani mutlak olan Evrensel Varlık insanın hem içinde hem de dışındadır. Tanrı "bizim sonsuzca üstümüzde olduğu için, bize bizden daha yakındır."¹⁷

Augustinus'a göre Tanrı gerçekleşmiş mutlak yetkinliktir. Buna göre Augustinus'un Tanrı'sı, Platon'un ve Aristoteles'in Tanrı'sına göre çok daha hakikattir diyebiliriz. Tanrı o kadar yetkindir ki Tanrı'dan bağımsız ve O'nu sınırlayan hiçbir şey yoktur. Augustinus, bir zamanlar yanlarında bulunduğu, Tanrı'nın evrende fiziki bir varlığının olduğunu savunan Manikeistlere ve Tanrı'nın alem ile bir ve aynı olduğunu

¹⁵ Augustinus, *İtiraflar*, s.112

¹⁶ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s. 42

¹⁷ Augustinus, *İtiraflar*, s. 124

düşünen filozoflara karşı çıkmaktadır. *Tanrı Devleti (De Civites Dei)* adlı eserinde Augustinus şöyle yazmıştır:

Eğer Tanrı dünyanın ruhu ise, Tanrı'nın parçası olmayan hiçbir şey yoktur. Halbuki o durumda, yani dünyanın herparçası, Tanrı'nın bir parçası olduğunda, bunun dinsizlik anlamına geleceğini ve Tanrı'ya hakaret olacağını kim göremez? Çünkü, bir şeyi ayağımızla ezdiğimizde Tanrı'nın bir parçasını ezmiş, bir hayvanı öldürdüğümüzde de yine Tanrı'dan bir şeyi öldürmüş oluruz.¹⁸

Aslında Augustinus'un bu eleştirisine tam olarak katılamayız. Çünkü bu eleştiride bazı eksiklikler bulunmaktadır. Tüm evrenin ve evren üzerindeki varlıkların Tanrı'nın bir parçası olarak gören Augustinus, insanın da yani bir canlıyı öldüren veya ayakları altında ezenin de Tanrı'nın bir parçası olacağı ve bu sebeple de Tanrı'nın bir parçasının yine Tanrı'nın bir parçasına zarar veren ile aynı olması gibi bir paradoksun olduğu gerçeğini gözden kaçırmıştır.

Bunun haricinde, Panteizm eleştirisi için Augustinus şöyle bir tez daha oluşturmuştur ki, bu tez bir öncekine göre daha tutarlı denilebilir. Özet olarak söyleyecek olursak; eğer Panteizmin evren ile içkin Tanrı anlayışı doğru olsaydı, büyük olan nesneler küçük olan nesnelere karşı daha çok Tanrı'dan parça taşıyacaktılar ve daha çok Tanrı'sal özellikleri olacaktır. Yani bir at bir kediye göre daha çok tanrılık barındırıyor anlamına gelecekti. Bu da sonuçta, Tanrı kendini büyük parçaya daha çok,

¹⁸ Augustinus, *City of God*, s. 213

küçük parçaya daha az yayıyor demekle eşittir. Böyle bir şeyin yanlışlığını bilmek için keskin bir zekaya ihtiyaç yoktur.¹⁹

Ayrıca çok fazla miktarda Platon'dan etkilenen Augustinus, kısmen Aristotelesçi bir üslup da kullanır. Tanrı'nın ilk neden olduğunu açıklarken şöyle demiştir:

Varlıkların iki formu vardır: Dış form ve iç form. Dış form, bir çömlekçinin çömleğe, zanaatkarın objesine verdiği; ressam ve heykeltıraşın taklit ettiği formdur. İç form ise tabii varlıklardaki varlık ve hayatın yaratılmış kaynağıdır. Ferdi cevherin özü olan form, melekleri ve varlıkları yaratmak için, hiçbir varlığa hiçbir meleğe muhtaç olmayan Tanrı'dır.²⁰

Buna göre Augustinus, Tanrı ister ilk neden isterse iç neden olsun Tanrı'nın tüm varlıkların hayat kaynağı olduğunu savunduğu görülür. Yani Tanrı, hayatımızın hayatıdır,²¹ tüm benliğimizin, ruhumuzun içersindedir. Oysa ruh, bizde en iç olan şeydir ama Tanrı, ruhun sahip olduğu şeyin sonsuzca üstündedir. Bundan dolayı ruh, Tanrı seviyesine erişemez. Sonuç olarak Tanrı, sadece neden değil; aşkın nedendir.²²

Augustinus'un anlatmak istediği, Tanrı'nın her yerde ve her şeyde bulunuşundan zorunlu olarak ruhda da bulunacağıdır. Ona göre Tanrı, ruhun içinde belirsiz ve unutulan bir anlam değil; aşkın varlığı ile hissedilen, sürekli olarak içinde bulunuşunun şuuruna varılan en Yüce Varlık'tır.

¹⁹ Augustinus, *İtirafılar*, s. 243

²⁰ Augustinus, *City of God*, s. 186

²¹ A.g.e., s. 174

²² A.g.e., s. 207

2.2. Tanrı'nın Nitelikleri

2.2.a. Varlık

Augustinus tanrısal niteliklerin en önemlisinin “Varlık” olduğunu ileri sürer. Çünkü Tanrı, Musa'nın kim olduğu yolundaki sorusuna “*Ego sum qui sum (ben var olanım)*” diye cevap vermiştir.²³

Tanrı'nın varlığı dışında gerçek bir varlık yoktur. Mutlak Varlık olarak var olan Tanrı'nın bir zıddı olacaksa bu da mutlak yokluk olacaktır. Tanrı her şeyi kuşattığı için bu sebeple Tanrı'nın haricinde , dışında, altında veya üstünde O'ndan bağımsız hiç bir şey olamaz. Tanrı'yı sınırlandırabilecek hiç bir şey bulunmaz.

Buna göre de var oluş tanrısal bir öz ile ilişkilidir. Yani Augustinus Tanrı'nın niteliklerinden ayrılmaz bir “var olan” varlık olduğunu ifade eder. Augustinus'un *Trinity* adlı eserinde bu durum için şöyle demiştir.

İnsan ruhu için var olmak kuvvetli, doğru ve itidalli olmak aynı değildir. İnsan ruhu, ruh olarak var olabilir; ama bu erdemlerden hiçbirine sahip olmayabilir. Oysa Tanrı için var olmak, kuvvetli, doğru ve hikmetli olmak bir ve aynı şeydir.²⁴

²³ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s. 56

²⁴ A.g.e., s. 57

2.2.b. Hakikat

Hakikati, bir fikrin objesine olan uygunluğu olarak tanımlayabiliriz. Obje ise düşünceinin dışında ve düşünceden farklı olarak var olan bir şeydir. Düşünülebilir ve akledilebilir bir öz de obje olabilir.

Augustinus da hakikati bir zekanın algıladığı ya da algılayabileceğı objeler olarak tanımlar. Bu obje bir ilişki veya bir idea da olabilir. Augustinus'un da asıl üstünde durduğu hakikat ise en yüce düşünölür olan Tanrı'dır. Zaten Augustinus'un da aradığı budur. Bu sebeple Tanrı da kendi başına varlığı olan bir Hakikat'tir.

Augustinus eserlerinde de Tanrı çıkarımlarını yaparken “o halde Tanrı vardır” diye sonlandırır. Tanrı, değışen her şeyin üstünde değışmez olandır. O oluşunun zorunlu sonucu olarak vardır. Tanrı'nın akıl üstü, düşünölür ve değışmez oluşu da Hakikat olduğunu gösterir ki bu da hakikatin varlığın özü olduğunu temellendirir.

Diğer varlıkları nitelemeye yarayan sıfatların hiç biri Tanrı'yı nitelendiremez. Örneğin bir ifadenin doğru veya yanlışlığını denetlendirebilir ve ona bu sıfatlardan birini sağladığını söyleyebiliriz. Fakat Tanrı'nın sözü için böyle bir denetleme yolu izleyemez, doğru veya yanlış diyemeyiz. Çünkü Tanrı bize ne insanın söylediğı gibi ne de söylediğı anlamda söyler. Bu sebeple Hakikat'in söylediğini olduğu gibi kabul ederiz.

2.2.c. Değişmezlik

Şeylerin niteliksel ya da niceliksel farklılaşmasına değişme veya değişim denir. Değişim, sonlu ve sınırlı olmanın bir sonucudur. Değişen şey, değişmeyen bir öze sahip olabileceği gibi nitelikleri de değişebilir. Örneğin bir insan, öz olarak hep aynı iken fiziki görünümü, düşünceleri ve hissettikleri değişebilir.

Buna göre Tanrı hakikat olarak değişmez. Bu özelliği yani Tanrı'nın hakikatinin değişmezliği de diğer niteliklerinin garantisidir. Augustinus *Trinite* adlı eserinde şöyle demektedir: “Tanrı değişmez; çünkü varlığın zirvesindedir. Tanrı varlığın en yüce özüdür. Bu nedenle de değişmez.”²⁵

Augustinus’a göre değişim ya da değişme belli bir şekli, belli bir formu kazanmak veya kaybetmektir diyebiliriz. Bu sebeple yeni bir form kazanmak için bu formun eksikliği olması gerekir veya kaybetmek için bu formun o şeye fazla gelmesi gerekmektedir. Oysa ki en yüce form, Yüce Hakikat, Mutlak Varlık ve Mutlak İyilik olan Tanrı’ya aittir. Tanrı bu niteliklerin ya da yetkinliklerin bizzat kendisidir. Yani Tanrı’ya kabul edebileceği veya formuna eklemek isteyeceği hiçbir şey bulunmaz. Çünkü ezeli ve ebedi değişmez formun bizzat kendisi Tanrı’dır, Tanrı formudur.

Sonsuz ve sınırsız olan varlık değişmez. Ayrıca Augustinus’un niteliklerin sonsuzluğu ve sınırsızlığı “varlıktan ayrılmazlık” olarak yorumlanacağından bu da Tanrı’nın değişmezliğinin temellendirmesidir. Augustinus Tanrı’nın her şeyden önce

²⁵ Özcan, *Augustinus’ta Tanrı ve Yaratma*, s. 61

var olan asıl “Varlık” olarak ele aldığından, var olan gerçek, yetkin, ezeli ve ebedi gibi nitelikleri olduğu anlamına gelir. Bu birliktelik Tanrı’nın sahip olduğu niteliklerin hiçbir zaman O’ndan ayrılmayacağını gösterir ki bu da Tanrı’nın değişmezliğini gösterir.

En yüce varlık olan ve bu sebeple de değişmeyen Tanrı aynı zamanda en yüce iyilik olduğu için de değişmez. Tanrı; değişmeyen, ezeli ve ebedi iyiliktir.

2.2.d. Ezelilik

Değişmezlik zorunlu olarak ezililiği gerektirmektedir. Augustinus ezelilik konusunda *Tanrı Devleti* adlı eserinde şöyle yazmıştır:

“Ezelilikle zaman arasında şöyle bir fark vardır: Hakikatin, dolayısıyla değişmenin olmadığı yerde zaman da yoktur. Oysa ezelilikte hiç bir değişme bulunmaz”²⁶

Yani Augustinus’a göre ezelilik, zamanla birlikte düşünüldüğünde Tanrı’nın değişmezliğidir. Ezelilik, Tanrı’nın değişmezlik yönünü kendiliğinden gerektirir.

Bu sayede Augustinus ezeliliği başlangıcı ve sonu belirsiz, çok uzun bir zaman dilimi gibi düşünmemizi engellemiş olur. Ona göre Tanrı’nın zamandan önce oluşunun ölçüsü zaman değildir. Aksi halde bütün zamanlardan önce Tanrı olmayacaktı. Daima var olan bir ezelilik her geçmişe üstün olduğundan dolayı, Tanrı zamandan öncedir.

²⁶ Augustinus, *City of God*, s. 179

Gelecek de daha gelecek olduğundan ve geldikten sonra da geçmiş olacağından, Tanrı her geleceği de aşar. O daima aynıdır. O'nun yılları geçmez.²⁷

Buradan genel olarak gördüğümüz şey; varlığın ezeliliğini değişmezliği ile eş olmasıdır. Bu ikisi hakiki varlık olan hakikatin eksiksiz ve kusursuzluğu aynı anda O'nu ezeli yapmaktadır.

2.2.e. Basitlik

Augustinus, Tanrı'nın niteliklerinden biri olarak basitliği kabul eder. Buna göre Tanrı'nın cevheri belli bir şey değildir. Tanrı'nın cevherinde cevher olmayan bir şey ya da herhangi bir cevher yoktur. Fakat Tanrısal niteliklerin toplamını bir cevher olarak kabul edecek olursak buna cevher ile özdeş bir anlam çıkar.

Bu ilkeye göre Augustinus, Tanrı'nın herhangi bir mekana dağılmayan, yayılmayan, enerjisi ile bütün mekanları aşan bir varlık olduğunu düşünür. Bütün varlıkların üstünde, değişmeyen ve sabit kalan tanrısal bir öze sahiptir. Tanrı bir öze sahiptir ve bu öz de basit bir varlığın özüdür.

2.2.f. İfade Edilememelik

Tanrı'nın hem pozitif sıfatları olduğunu hem de bunun sözle anlatılamaz bir şey olduğunu söylemek biraz paradoksal bir görüntü çizebilir. Augustinus da bu durum ile karşı karşıya gelmiştir. Bu sebeple de Augustinus bu başlık altında çalışmaya

²⁷ Augustinus, *İtirafılar*, s. 216

başladığında ilk olarak Tanrı'ya ne ad vermek gerektiğini kendi kendine sorar. Bu sorusuna da daha sonra şu şekilde cevap verir; “Kelimeler yalnız temsil eder; fakat en değersiz nesneler kelimeleri donuklaştırır.”²⁸ Augustinus’a göre Tanrı'ya uygun hiçbir ifade yoktur. Ruhumuzu beslemek ve hiçbir söylemin ifade edemediği şeye ulaşmak için, dilimizdeki kelimeleri kullanırız.²⁹

Tanrı'ya verilen hiçbir isim uygun değildir. Çünkü O’nda bu isimler derin bir değişiklik getirir. Biz her ne kadar pozitif ve yüce ünvanlar ve önbilgi adları ile ne kadar soylu bir isim vermeye çalışsak da bu durum Tanrı gerçeğini uygun tarzda anlatamaz. Çünkü Tanrı tüm bu sıfatların ötesindedir. Çünkü Augustinus’un Tanrı’sı, değişmez, basit ve sözle anlatılamayan mutlak yetkinliktir.³⁰

2.2.g. İyilik

İyilik ister bir kavram isterse bir gaye veya maksat olsun, davranış ile sıkı sıkıya bir ilişki içersindedir. Davranış ise tesir edebilen varlığın iradeli veya iradesiz hareketidir. Varlıktan ayrılamaz. İyiliğin varlığa davranış veya nitelik olarak bağlılığı tek taraflıdır. Yani iyilik var olamk için varlığa muhtaçtır fakat varlık iyilik olmasa da mevcuttur. Çünkü varlık kötülüğün de dayanağı olabilir.

Augustinus’a göre de iyilik bizzat varlığın özüdür. Varlık gerçek olduğu kadar iyidir. Varlık denmeye layık sadece Tanrı olduğundan, Tanrı da zorunlu olarak İyi’dir,

²⁸ Özcan, *Augustinus’ta Tanrı ve Yaratma*, s. 68

²⁹ A.g.e. s. 68

³⁰ Topaloğlu, *Filozofların Tanrısı*, s. 120

en İyi'dir. Nasıl ki Tanrı'nın dışında mecazen varlık dediğimiz şeyler varsa, onun gibi itibari ve nispi iyilikler de vardır. Ancak bu iyilikler her varlık gibi Tanrı'dan alınmıştır.

Augustinus'a göre Tanrı'nın iyiliği, metafizik bir prensip değildir. O, gerçekte, kendi bozulan tabiatını restore etmek isteyen insana tabiatüstünün bir bağıdır. Onu mutluluğa götüren davranışların zorunlu istikametidir. İyiliği seven ve bütün kalbiyle isteyen insan için iyi olan, yaratıklarla karşılaştırılamayacak kadar İyi ve iyi olduğu için her şeyi iyi yaratan Tanrı³¹, insan ruhunu besleyen besin, gıda gibidir. İnsanın gerçek mutluluğu Yüce, Değişmez ve İyilik olan Tanrı'dadır.

2.2.h. Hikmet

Tanrısal mahiyetin görüşlerinden biri de daha önce de bir çok kullandığımız Hikmet'tir. Bu görüş de insanın kalbini Tanrı'ya bağlar. Biz insanlar Tanrı'yı Hikmet görünümümüzde, pozitif tarzda ve manevi varlık olarak anlayabiliriz ki bu Tanrı'nın bütün niteliklerinin tıpkı bir ışık kaynağından gelen ışınlar gibi Hikmet'ten kaynaklandığını görebiliriz.

Augustinus'a göre Tanrı'nın Hikmet oluşunu, yaratılmış dünyanın bilgisi sayesinde anlayabiliriz. Zeka, bilgi ve tekniklerle evreni gözleyip incelersek, evrendeki düzen ve organizasyonun mükemmelliği ve ne bir şeyin eksik ne de fazla oluşu ve sistemin kendi içersindeki düzeni Hikmet'in sayesinde oluşur. Bunu Augustinus'un sözleri ile anlatacak olursak;

³¹ Augustinus, *İtirafılar*, s. 312

Hikmet, nesneler dünyasındaki ilk ve evrensel formdur. Bu form Hikmet'in birliğin kaynağıdır ve bu birliği en yüce şekilde gerçekleştirir. Yaratılan ve bir varlığı bulunan her şey, Hikmet'in birliğin sanki benzeri gibidir.³²

Diğer tanrısal nitelikler gibi Tanrı'nın Hikmet niteliği de değişmezdir. Dünyada varlığı açık bir şekilde belli olan Hikmet'i muhakkak göremeyen ya da anlayamayan insanlar da mevcuttur. Augustinus bu insanların görememelerinin sebebinin günahkar ve kibirli olduklarından dolayı göremediklerini düşünür.³³ Oysa ki günah ve kibirten kurtulmuş olan insana Hikmet, Tanrı olarak bariz bir şekilde görünür. Çünkü, duyulur alem (nesneler dünyası) maddi ışıkla, yani güneşle, düşünülür (akledilir) alem ise Tanrı'yla (Tanrı'nın ışığı/Hikmeti) ile anlaşılır. Bu ışık sayesinde insanoğlu Tanrı bilgisine ulaşır ve onu kavrar.³⁴

2.2.i. Sevgi (Aşk)

Sevgi, iman ve umutla birlikte insanın kurtuluşunu sağlayan üç temel faktörden bir tanesidir. Hristiyan teolojisi dahilinde Augustinus için de sevgi teriminin iki farklı anlamı vardır. Birinci anlamda sevgi hem cevher hem de sürekli fazilettir ki bunlar Tanrı ile eş anlamlıdır denilebilir. İkinci anlamda ise sevgi Tanrı aşkı ve bu aşkı barındıran ruh demektir.³⁵

³² Özcan, Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma, s. 73

³³ A.g.e., s. 75

³⁴ Topaloğlu, *Filozofların Tanrısı*, s. 120

³⁵ A.g.e., s. 75

Sevgi, ne bir ünvan ne de Tanrı'nın bir yetkinliğidir. Tanrı'nın bizzat cevheridir. Tanrı da teslis inanışına göre üç şahıstan ibaret olduğundan üç çeşit sevgi vardır. Ancak, nasıl üç hikmet aslında tek bir Hikmet'se, üç sevgi de aslında tek bir Sevgi'dir.

Augustinus'a göre; Tanrı'nın bağışı, ezeli ve son derece hoş olan sevgiyi insanların kalplerine yerleştirmek ve onu tattırmak istedi. İnsanlar Tanrı'yı, Kutsal Ruh'un kendilerine bağışladığı sevgi ile severler. Sevgi olan Tanrı da her şeyi kucaklar. Sevgi sadece Tanrı'yla insan ilişkisinin değil, ayrıca insanlar arasındaki ilişkinin de temelidir.

Augustinus'un çok önem verdiği sevgi kavramı, her şeyden önce imanda çok önemli bir role sahiptir. İman dünya da aşkın şartı ve dayanağıdır. Çünkü sevmek için tanımak gerekir. İman ise sevdiğimiz Tanrı'yı bize tanıtır. İman yardımı ile Tanrı'yı sevmekten başka çare yoktur. Aksi halde kalp, kendini, sevmeye hazırlayan temizlikten yoksun kalır.³⁶

2.2.j. Mutlak Kudret ve İrade Sahibi Olma

Tanrı'nın kudreti ile iradesi birbirine bağlı iki farklı niteliktir. Ne kudreti iradeden ne de iradesi kudretinden ayrı düşünülebilir. İradesiz kudret ya da kudretsiz irade hem Tanrı kavramına hem de dini dogmalara aykırı bir düşünce olur. Böyle bir Tanrı düşünmek de ayrıca tanrısal mahiyeti değiştirmek olacaktır. Farklı bir açıdan bakacak olursak da iradesiz kudret, ya mekanik bir güç olacak ya da evrende bir prensip olacaktır. Bu

³⁶ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma* , s. 79

takdirde Tanrı'nın şahıs olması mümkün değildir. Oysa ki tanrısal gücün kaynağı bizzat Tanrı'nın kendisidir ve Tanrı şahıstır. Dolayısıyla tanrısal kudret ve irade birdir, birliktedir.³⁷

Mutlak kudret sahibi olan Tanrı, iyi niyetlilere yardım ederken, kötü niyetlileri ve günahkarları da cezalandırır. Bu mutlak kudret Tanrı'nın iradesindedir.³⁸ Sınırsız ve sürekli aktüel olan Tanrı'nın kudreti, insan iradesinden de bu yönüyle farklı olacaktır. Çünkü Tanrı'da kudret, zeka, hikmet ve doğruluk birbirinden asla ayrılamayacak bir yapıdadır.

2.2.k. Teslis (Üçleme)

Teslis anlayışı her Hristiyanda olduğu gibi Augustinus'un de Tanrı anlayışının temelidir. Augustin Hristiyanlık dünyası için bu açıdan çok önemlidir. Çünkü Augustinus'un tanımlamış olduğu Teslis inancı daha sonra Latin Kilisesi tarafından benimsenmiş ve Hristiyanlığın temel inançlarından biri olmuştur.

Augustinus, Teslis'in Triteizm yani Üç Tanrıcılık ile kesinlikle karıştırılmamasını söyler. Çünkü Teslisteki tanrısal öğelerden her biri farklı bir Tanrı değil, tek bir öz, tek bir cevher olarak bir bütündür.³⁹ Tanrı tek bir cevher olduğu için ve bölünemeyeceği için ayrık olan üç farklı cevherden, özden bahsedilemez. Bundan dolayı tanrısallık bölünemez ve tektir. Tanrısal şahıslarda ayrı ayrı cevher yani farklı

³⁷ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s. 79

³⁸ Augustinus, *City of God*, s. 301

³⁹ Edgar, *Üçü Birlik*, s. 86

farklı Tanrı olamaz. Teslis'in şahısları birbirlerinden ayrılamadıkları gibi her biri Tanrı oldukları halde biri diğerine indirgenemez. Her üç unsur da aynı derecede Tanrı olduğundan birbirine eşittir.⁴⁰ Her Hritiyanın bu teslise inanmakla yükümlü olduğunu söyleyen Augustinus, Teslis'in mahiyetinin de tam olarak bütünüyle kavranamayacağını da dile getirir.⁴¹

Augustinus'a göre Tanrı bizi kendi suretinde yarattığından dolayı zihnimizin derinliklerinde Teslis'i farkedebilir yani temaşa edebiliriz. Teslisin varlığını insan kendi üzerinde yüce Teslis'ten oldukça farklı olsa da gözlemleyebilir. Buna göre, Teslis'e paralel olarak, nasıl ki akıl, irade ve duygu farklı oldukları halde bir ve aynı insan meydana getiriyorsa Teslis'teki üç kişilik de birbirinden ayrı olmakla birlikte Tanrı'yı oluşturur. Augustinus, zihinde tasavvur edilen bu anlayışın aynı zamanda Tanrı'nın varlığının bir kanıtı, O'nun varlığının bir yansıması olduğunu düşünür.⁴²

⁴⁰ Augustine, *The City of God*, s. 354

⁴¹ Özcan, Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma, s. 88

⁴² Karen, *Tanrı'nın Tarihi*, s. 168

3. BÖLÜM

TANRI'NIN BİLİNMESİ

3.1. Augustinus'ta Bilgi

Augustinus kendisini bir filozof olarak görmez. Felsefeden daha çok teoloji ile ilgilenmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi o, Hristiyanlık ile felsefeyi sentezlerken de bu sebeple felsefeyi Hristiyanlığın içine katmış, felsefeyi Hristiyanlığı temellendirmek ve açıklamak için kullanmıştır. Yani Augustinus için felsefe teolojidir. Buna göre de bütün eserleri Hristiyanlığın dogmalarını, temel inançlarını konu alan eserlerdir. Bu sebeple de bilgi konusu da teoloji ile ilişkilidir.

Augustin'in bilgi meselesini ele aldığında yine daha önceden büyük ölçüde etkilendiğini söylediğimiz Platonculuğun etkisi görülür. Ancak Augustinus Platonculuğun bu konu hakkındaki bilinen görüşlerini tekrarlarlarken bile onları yorumlar ve onlardan kendi teolojik amacına uygun sonuçlar çıkartır.⁴³

Augustinus'ta bilgi problemi “hangi varlık bilinebilir” üzerinedir. Ne bilebilirim ne de neyi bilebilirim üzerinde durmamıştır. Augustinus'un bu örtük sorusuna kendisinin verdiği cevap açıktır: “Sağlam ve kesin bilgi, ancak canlı bir varlıkta bulunabilir. Hayat her türlü bilginin ilk şartıdır.”⁴⁴ Peki insan nasıl olur da sağlam ve kesin bilgiyi canlı bir varlıkta, hayatın içinde bulabilir? Buna verilecek cevap, insanın

⁴³ Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Cilt5, s. 380

⁴⁴ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s. 121

etrafında gördüğü şeylerden, nesnelerden çok da farklı değildir. Onlar da eksik, kusurlu ve değişim içersindedir. Duyu organları aracılığı ile onlar hakkında edindiği bilgiler de aynı özelliğe sahiptir. O halde bu gördükleri ve öğrendikleri doğruların kaynağı ne insanın kendisi ne de gördüğü nesnelerdir. Buna göre de öğrenilen doğruların yani bilginin kaynağı, bu nesneleri meydana getiren, yaratan, onlara bu özellikleri veren Tanrı'dır.

Hayatın her türlü bilginin şartı olduğunu daha önce de ifade etmiştik. “Peki öğrenilen bilgilerin hepsi aynı mıdır?” sorusuna da “hayır” dememiz gerekmektedir. Çünkü daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi Augustinus’un teolojisine ve öğretilerine göre duyulur ve akledilir bilgiler vardır. Bunlara ek olarak bir de iman (dogma) bilgisini ekleyebiliriz. Yani Augustinus’a göre bütün bilgilerimizi ele alacak olursak biz bu bilgileri ya duyu organlarımız ile duyumdan ya çıkarımlar yapıp, mantık kullanarak akıldan ya da Augustinus’a göre zeka sayesinde imandan (dogmalardan) öğreniriz. Buna göre de bu bilgi kaynaklarından da duyu bilgisi, akıl bilgisi ve dogma bilgisini elde ederiz. Biz bu bilgi türleri üzerinde ayrı ayrı durmayıp bunları Tanrı’nın nasıl bilinebilirliği üzerinde inceleyeceğiz.

3.2. Tanrı’nın Bilinmesi

Augustinus, Tanrı’ya bilgi konusundan hareket ederek ulaşmıştır.⁴⁵ Bilgi görüşünde geliştirdiği aydınlanma teorisi, Augustinus’a Tanrı’nın varoluşu için bir kanıt

⁴⁵ Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, s. 94

sağlamıştır. Kanıtın hareket noktası, zihnin zorunlu ve değişmez doğrulara ilişkin kavrayışıdır.

Augustinus Tanrı'yı iki farklı yok ile bilebileceğimizi savunur. Bu iki farklı yöntem "hatırlama" ve "temaşa"dır. Bu iki yöntemi açıklamaya çalışalım: Augustinus'a göre hafıza, ruhun kendinde buluşunu sağlayan bir yetidir ve hatıranın zaman dışılığını ve ferdiliğinin göstergesidir.⁴⁶ Bu günün anlamına göre biz bu yetiye "şuur" da diyebiliriz. Bu hafıza, ruhumuzun derinliklerindeki bilgileri yeniden yakalamak suretiyle kendini keşfetmeye çalışır. Tıpkı Platon'un hatırlama tezine benzeyen bu yönteme göre, hafıza Tanrı'yı bu yöntem ile bulur ve öğrenir.

"Tanrı'nın, hafızanın en gizli bölgelerinde bulunması, unutulmuş hatıraları tanımamızı sağlayan imajların varlığı gibidir"⁴⁷ diyen Augustinus'a göre de hafızanın üç farklı boyutu bulunmaktadır. Bu üç bölümü de; "hayvanlarla ortak olan, kendini hatırlayan ve Tanrı'nın oturduğu bölüm"⁴⁸ olarak açıklar. Buna göre hafıza, değişmez ve ezeli olan, beden boyutumuzun zamansallığına karışmamış olan ruhumuz ile Tanrı'yı hatırlar ve değişmez olan Yüce varlığın bilgisine ulaşır.

Tanrı'nın her şeyin ve her ruhun üzerinde olduğunu her zaman dile getiren Augustinus'a göre, hafızada bulunmayan Tanrı'yı tanıdığımız andan itibaren hatırlarız. Fakat Tanrı'nın bu ilk bilgisi bir hatıra da değildir. "Tanrım! Sizi tanımadan önce

⁴⁶ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s.146

⁴⁷ Augustinus, *İtirafı*, s. 301

⁴⁸ A.g.e., s. 317

hafızamda değildiniz. Sizi tanımayı öğrenmek için, Sizi kendimin üstünde ve Sizde değilse nerede buldum.”⁴⁹

Augustinus’un Tanrı’yı bilmemizdeki bir diğer yolun da temaşa olduğunu belirttiğini söylemiştik. Buna göre de temaşa, tanrısal özü doğrudan doğruya, mucizevi bir şekilde zihnen görmedir diyebiliriz. Bu özelliği ile temaşa imanı dışta bırakmaz; tam tersine temaşa, yetkinleştirdiği imana eklenir. Augustinus temaşayı çoğunlukla, doktrinin özünü yansıtan hikmet kavramıyla özdeş sayar. Bir eserinde bu konu ile ilgili olarak; “Hikmeti bizzat her insanı barış içinde tutan gerçeğin temaşasıdır.” demiştir.⁵⁰

Temaşanın da iki farklı türü vardır Augustinus’a göre. Bunlar, ahiretteki ve dünyadaki temaşa olarak adlandırılabilir. Dünyadaki temaşa, nisbi bir keşif, ahirette yaşanacak olan temaşaya hazırlık mahiyetindedir. Cennetteki temaşanın zevkini ve keyfini dünya hayatında tatma, bir ön tecrübedir diyebiliriz. Ahiretteki temaşa ise bütün sınırların ortadan kalktığı, tamamen gerçek deneyimlerden oluşan bir temaşa şeklidir. Ölümünden sonra ahiret hayatı olduğu inanılan tüm dinlerde düşünüldüğü gibi Hristiyanlık dininde de böyle bir dünya ve cennet-cehennem inancı olduğuna göre, Augustinus da ahiret hayatında böyle bir yaşam olacağını ve kurtuluşa eren insanların bu temaşayı yaşayacağını ön görmesi de gayet normaldir.

Temaşa ile bilme, tecrübe edebilme, Tanrı’yı görmek için, O’na dokunma ve O’nu hissetme prensibi olan sevginin varlığı şarttır. Aşk, bilgi konusunda akıldan daha çoğunu gören ve imanın gerçek bir idrak haline getiren bir güce sahiptir. Ruha Tanrı’yı tasavvur edebilme gücünü vermese dahi en azından Tanrı’nın realitesini tecrübe ederek

⁴⁹ Augustinus, *İtirafılar*, s. 205

⁵⁰ Özcan, *Augustinus’ta Tanrı ve Yaratma*, s. 147

görme imkanını sağlar.⁵¹ Yani Tanrı'yı bilmek ruh ile hissedilen ve bizzat tecrübe edilen bir yöntemdir temaşa. Bu sayede Varlık'ın varlığı bilinebilir ve bizzat yaşanılabilir. Ruh, bütün zenginlikleri ve büyüklüğü kendisine veren Tanrı'ya hayran olur fakat fiziki dünyada olduğu gibi O'nu doğrudan göremez. Bu açıdan da temaşanın hatırlama yöntemi ile Tanrı'yı bilmeye göre daha üstün olduğu düşünülebilir.

3.3. Tanrı - Dünya İlişkisi

Augustinus, felsefesinde daha sonra değere dayalı bir varlık hiyerarşisiyle, Tanrı ile dünya arasındaki ilişkiyi açıklamaya ve bu arada kötülük problemine bir çözüm getirmeye çalışmıştır. Hiyerarşik varlık anlayışına göre, bir şey daha iyi ve değerli olduğu, daha yüksek bir değere sahip bulunduğu sürece, varlık hiyerarşisinde daha yüksek bir yerde bulunur.⁵² Buna göre, en yetkin ve en yüksek değere sahip olan Tanrı, bu bahsettiğimiz hiyerarşinin en tepesinde bulunmaktadır. Maddi varlıklar, fiziki şeyler hiyerarşisinin en altında sayılır. Buna karşın, insanların ruhları Tanrı ile fiziki varlıklar arasında ortalarda bir yerdedir.

Bu hiyerarşide yer alan varlıklar, en iyi ve en yetkin varlık Tanrı olacak şekilde, iyilikten değişen derecede pay alırlar. Bundan dolayı iyilikten hiç bir şekilde pay alamayan ve tümüyle kötü olan ten bir varlık bulunmaz. Kötülüğün yokluk ya da hiçlik ile eş anlamlıdır. Her şeyde Mutlak İyi olan Tanrı'dan gelen bir iyi vardır ve dünyada bu sebeple mutlak kötülük diye bir şey olamaz.

⁵¹ Augustinus, *İtiraflar*, s. 198

⁵² Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 96

3.4. Tanrı'nın Kanıtlaması

3.4.a. Genel Kanıt

Augustinus, Tanrı fikrinin öyle ya da böyle bir şekilde tüm insanlarda bulunması üzerinde çok durmuş ve bu konuya önem vermiştir. Ona göre Tanrı fikri bütün insanlarda ve bütün toplumlarda mevcuttur. Mutlaka her dinde de bir Tanrı kavramı bulunur. Her ne kadar tasviri, nitelikleri, nicelikleri farklı farklı olsa da sonunda herkesin bildiği bir Tanrı anlayışı vardır. Öyle ki herhangi bir tanrıya inanmadığını söyleyen bir kişinin bile kafasında bir tanrı kavramı bulunur. Augustinus'a göre; akıllı olan ve aklını kullanan bir yaratığın veya insanın bilgisinden Tanrı kavramını silip atmamız mümkün de değildir. Bu da Tanrı'nın kudretinin bir kanıtıdır.⁵³

Bunun haricinde Tanrı'nın kanıtlaması için üç farklı başlık daha yapılabilir Augustinus'a göre. Bunlar; kozmolojik, nizam ve gaye, dini tecrübe kanıtlarıdır. Bunları şimdi kısaca ele alalım.

3.4.b. Kozmolojik Kanıt

Tanrı'nın varlığının kozmolojik olarak kanıtı tarih olarak Platon ve Aristoteles'e kadar geriye gider. Bu kanıtın ilk izlerine Augustinus'un da çokca etkilenmiş olduğu Platon'da rastlanır. Her zaman filozofların ve teologların dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Hristiyanlık sonrasında da Kilise Babalarının da üzerinde durduğu bu delil konusunda Augustinus da fikirlerini beyan etmiştir.

⁵³ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s.158

Mümkün varlık olarak evrenin ya da evrenin bir parçası olan dünyanın herhangi bir bölümünden veya bir parçasından çıkarılan kozmolojik işaretler ile kanıtlanan Tanrı, açık ve net gerçektir. Hatta bir dönem şüpheciler ile birlikte olan ve varlığını kendisinden şüphe eden varlık ile ispat eden Augustinus, kendinden bile şüphe ederken Tanrı'nın varlığından asla şüphe etmez. Augustinus'a göre Tanrı, evrensel prensip olmasının da haricinde, tüm bu düzenin ve evrenin işleyişinin belirleyicisi ve mimarı olan Yüce Zeka'dır. Eğer Tanrı olmasaydı mutlaka bu sistem işlemez ve kusurla ile kendi kendisini egale etmiş olurdu.

Evrendeki her durum ve hareketin tamamen iyi ve doğru olmadığı açıkça ortadadır. Bunların içinde kötülükler hatta Tanrı'ya tamamen karşı gelmek anlamına gelen davranışlar da vardır. Eğer Tanrı her hareketin mimarı olsaydı o zaman kötülüğün de sebebi olacak ve Mutlak İyilik dediğimiz Tanrı tanımı ile ters düşecekti. Lakin Augustinus bunun için de şu şekilde bir düşünciyi savunur. Kötülüğe neden olan kötü hareket, Tanrı'dan değil; iradesini kötü yönde kullanan yaratıklardan kaynaklanır.⁵⁴ Buna göre kısaca diyebiliriz ki, Tanrı her tabii ve iyi hareketle tanrılığını yansıtacak taarzda bulunur.

Augustinus *İtiraflar* adlı eserinde kozmolojik kanıt ile ilgili şu ifadelerde bulunur:

Varlıkların sadece hareketleri değil, evrendeki durumları da Tanrı'nın kanıtıdır. Hatta bu kanıt, diğer kanıtlardan daha açık ve dikkat çekicidir. Görünür nesnelerin mahiyeti konusunda kendisine bir takım

⁵⁴ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s. 162

sorular soran insan, zorunlu olarak Tanrı'nın görünmez yetkinliklerini tereddüzsüzce anlar.⁵⁵

Ayrıca Tanrı, nesnelerin sadece varlık sebebi değil, onların varlıklarının devam edebilmesi için zorunlu şartları da sağlayanıdır. Evrenin ve bir parçası olan bizler, Augustinus'a göre Yüce Varlık olan Yüce Zeka'nın tasarladığı bu evrende ancak O'nun varlığı sayesinde var olabilir ve yaşamı devam ettirebiliriz. Bedensel zaman anlayışımız haricinde bulunan Tanrı, daha önce de söylediğimiz gibi bu evrenin mimarı ve düzenleyicisidir. Aksi halde her bir düzen kendi başına hareket edecek ve ortaya çıkan kaos sonucu herşey mutlak yokluk olacaktır.

3.4.c. Nizam ve Gaye Kanıtı

Nizam ve gaye kanıtı Grek felsefesinden beri kullanılan ve en eski Tanrı kanıtlaması olarak gösterilebilir. Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık'ta da ve bu dinlerin Kutsal Kitaplarında da bu kanıtı görmek mümkündür. Augustinus'un da kullandığı bu kanıtı Kitab-ı Mukaddes'te de bu kanıtın temeli olarak kabul edilen iki ayrı cümleye rastlanabilir. "Tanrı'nın eseri son derece güzeldir"⁵⁶, Tanrı hayranlık uyandıran iyiliğe sahiptir⁵⁷.

Babalar geleneğinin en önemli ismi olan Augustinus, nizam ve gaye kanıtını daha sistematik şekle getirmiştir. Önce temel ilke olarak, evrenin bir kaos olmadığını ve bu evrende gözle görülür bir düzen olduğunu söyler. Bu düzen, her varlıkta harika bir

⁵⁵ Augustinus, *İtirafılar*, s. 276

⁵⁶ Tekvin I, 31

⁵⁷ Tekvin I, 4

şekilde görülmektedir. Aynı şekilde, varlıkların birbirleri ile ilişkileri ve kombinasyonu da son derece mükemmeldir. Mesela yılanları öldürsek farelerin sayısı ciddi miktarda artacaktır. Ya da mevsimlerin işleyişinde ciddi bir değişiklik olsa yapılan tarımdan insan psikolojisine kadar her şey tamamen ciddi değişikliğe uğrayacaktır.

Peki kutsal kitaplarda da anlatıldığını söylediğimiz mucizeler bu düzenin kısmen bozulduğu anlamına gelmez mi? Augustinus bu konuda kesinlikle “hayır” cevabını verir. Çünkü Augustinus’a göre evrende düzenin varlığı mutlaklıdır. Öyle ki biraz önce bahsettiğimiz mucizenin düzensizliği bile aslında bu düzenin bir parçasıdır.

Anlatmak istediğimiz, en yüksek ve yüce varlıktan en alttakine kadar tüm şeylerde tam ve doğru sınırlar içinde anlaşılmış bir düzen mevcuttur. Evrende görülen bu düzen de bizi değişmez ve ölümsüz hakikate götürür. Bu hakikat de Tanrı’dır. Gökyüzü, gezegenler, galaksiler, mevsimler, gece ve gündüz hatta öyle ki insanın kendi vücudundaki organları arasındaki düzen dahi bunun bir kanıtıdır. Oysa ki yediklerimizin midemizde ayrıştırıp bağırsaklarımıza göndererek buradan gerekli olan enzimlerin yapılması ve bunun ihtiyacımız olan enerjiye ve moleküllere çevrilip fazlasının da dışarıya atılması bizim kontrolümüzde ve talimatlarımızla gerçekleşmediği gibi böylesine kusursuz işleyen bir düzenin kurulması da ancak Tanrı’nın yani Musa’nın mükemmel mimar Tanrı’nın varlığı ile mümkün olacaktır.

En eski ve en popüler şekliyle gayelilik, nedenselliğin bir yorumudur. Gayelilik, zanaatkarların objesine yaptığı gibi nesnelere dışardan tesir eden bir yaratıcının eserini çok açık bir şekilde görebilmemizi sağlar. Augustinus’un evreni, estetik ve etik formlar vasıtasıyla algılanan varlığının farkına varılan bir evrendir. Yani güzellik, uygunluk ve

iyilik görünüŖleriyle algılanır. Bu evrende düzen zorunsuzluğu ortadan kaldırmaz, imkan ve plan birbirini tamamlar.⁵⁸

Gayeliliđi en açık biçimde, etkinliklerinin farkında olmadan ve içgüdüleri ile hareket eden varlıklarda görebiliriz. İçgüdüsel davranış ister bireysel olsun isterse de toplu bir davranış olsun; onun basit ya da karmaşık bir yapısı vardır. Daima o bir amacı gerçekleştirmek daha doğrusu canlının hayatını korumak için en uygun tarzda düzenlenmiştir. Canlıların etkinliklerinin nedeni de Tanrı'dır. Tanrı, onların dışında ve üzerinde bulunduğundan dolayı geçmişlerini de geleceklerini de bilir. Tanrı'nın onların geleceklerini bilmesi de bu varlıkların herbiri için en uygun davranışı belirlemesine ve düzenlemesine bir delildir.

3.4.d. Dini Tecrübe Kanıtı

İnsanın psikolojik yetilerinden birisi de duyarlı olmasıdır. Fakat bu yeti bireylere göre farklılaşır. Yani her insanda farklı güç ve etkiye sahiptir. Herhangi bir sanatçının kendi sanatına karşı hissettiği duyarlılık nasıl diğer insanlardan daha fazla oluyorsa, dini konularda da dini daha üst seviyede yaşayanlar diğer dindarlara göre bu duyarlılığı daha fazla yaşarlar. Sade dindarların dini hayatı sadece biçimsel ve tek düze iken, evrensel bir düzen olgu olan mistisizmi benimseyenler, Tanrı'yla içten ve sözsüz olarak bir ilişki kurmak isterler ve bunu kısmen de başarırlar. Bu ilişki ne analitik ve de diyalektik yolla kurulabilir. Çünkü bu ilişki tamamen kişisel ve özeldir.

⁵⁸ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s.168

Augustinus'un ele aldığı bu dini tecrübe yani Tanrı ile kurulabilecek bu kişisel ilişki, dini mistik bir tecrübedir. Bu tecrübe ile kişi, son derece yoğun duygusal bir süreçten sonra, Tanrıyla mükemmel bir birleşmeyi, O'nunla doğrudan tanışmayı ister ve Tanrı ile ilişkiye girdiğini hissederek.⁵⁹

Augustinus'un düşüncesine göre dini tecrübe bütün mistiklerde olduğu gibi, nitelikleri dogmalarda belirlenmiş bir Tanrı ile kurulan ilişkidir. İşte bundan dolayı da Augustinusçu mistik tecrübe, imanın duygunun ve tefekkürün birlikte gerçekleştiği bir üründür. Bu kanıtı itiraz edenlerin dediği gibi, tanrısal mahiyet konusunda bilineni daha doğrusu inanılanı tekrar etmekten ibaret değildir. Bu tecrübe, hızlı bir düşünme anı, Tanrı'dan bir şeyleri anlama ve O'nu daha yakından tanımamıza vesile olacak bir tür ilişkidir.

Augustinus'a göre bu tecrübeye ruh, kendini aydınlatan Tanrı'yı düşündüğünde, kendisine eşsiz bir zevk veren Tanrı'nın aydın çehresini görür.⁶⁰ Bunun sonucunda bedeninden kurtulduğunu, maddeyle bütün bağlarının koptuğunu,⁶¹ Tanrı'nın ihtişamından gözü kamaşmış ve büyülenmiş bir şekilde kendisinin yok olduğunu zanneder.

Sadece düşünmeyle elde edilen tecrübe eksik bir tecrübe sayılır. Çünkü kalbin de bu tecrübeye eşlik etmesi gerekir. Tanrı'nın ışığı ve ihtişamı ile dolan ruh Tanrı'yı kalbinin gözü ile görür. Bu sebeple de ruh kalp ile birlikte bu seviyeye ulaşmalıdır.

⁵⁹ Özcan, *Augustinus'ta Tanrı ve Yaratma*, s.176

⁶⁰ Augustinus, *İtirafı*, s. 156

⁶¹ A.g.e., s. 142

SONUÇ

Augustinus, sistematik bir şekilde Hristiyanlığı felsefeye katarak bir Tanrı açıklaması yapmış ve bu açıklamasının ışığında da inandığı Tanrı'nın delillerini bize sunmuştur.

Augustinus'un Tanrı kavramı özellikle Katolik dünyası başta olmak üzere tüm Hristiyanlık için bir dönem noktası olmuş ve bu çerçevede dini geleneği de şekillenmiştir. Hristiyanlığı temellendirmek ve akılda kalan bazı soruları gidermek için ömrünü geçirmiş olan Augustinus, bu çerçevede bize Tanrı'nın niteliklerinden söz ederek soruların giderilmesini amaçlamıştır.

Biz de bu çalışmamızda Augustinus'un çalışmalarının ve savunduğu fikirlerini inceleyip, bu konu hakkında ortaya çıkardıklarımızı ifade etmeye çalıştık.

KAYNAKÇA

Armsrong, Karen, “*Tanrı’nın Tarihi*”, Çev: Oktay Özel, Ankara: Ayraç Yayıncılık, 1998

Arslan, Ahmet. İlkçağ Felsefe Tarihi 5:Plotinos, Platonculuk ve Erken Dönem Hristiyan Felsefesi, 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2009.

Augustinus, St., “*City of God*”, London: Penguin Books, 1984.

Augustinus, St., “*İtiraflar*”, Çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2010

Cevizci, Ahmet, “*Paradigma Felsefe Sözlüğü*”, İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.

Çötüksöken, Betül-Babür, Saffet, “*Metinlerle Ortaçağda Felsefe*”, İstanbul: Bilgesu Yayıncılık, 2010.

Çüçen, A., Kadir, “*Felsefeye Giriş*”, Bursa: Sentez Yayıncılık, 2012.

Edgar, Brian, “*Üçlü Birlik*”, Çev. Nur Nirvan, İstanbul: Haberci Yayınları, 2010

Gökberk, Macit, “*Felsefe Tarihi*”, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1999.

İncil, İstanbul: Müjde Yayıncılık, 2011

Özcan, Zeki, “*Augustinus’ta Tanrı ve Yaratma*”, İstanbul: Alfa Yayınları, 1999.

Russel, Bertrand, “*Batı Felsefesi Tarihi: Ortaçağ*”, Çev. Muammer Sencer, İstanbul: Say Yayınları, 4. Baskı, 1994

Topaloğlu, Aydın, “*Filozofların Tanrısı-Teistik Perspektif*”, İstanbul: Ufuk Kitapları, 2014

Tuğcu, Tumcar, “*Batı Felsefesi Tarihi: İlkçağ-Ortaçağ*”, Ankara: İlke Kitapevi, 2.Baskı, 1997